

УДК; 371.134:372.3

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Карнаух Л.П.

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини (м. Умань)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація . Стаття присвячена проблемі підготовки студентів до виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до батька. Представлено методичку роботи з означеної проблеми, що передбачала організацію консультаційного центру „Батьківська педагогіка” та реалізована через різноманітні форми взаємодії експериментатора зі студентським колективом: лекції, семінари-практикуми, тренінги, методичні консультації тощо.

Ключові слова: батьківство, шанобливе ставлення, студенти, дошкільники.

Аннотация Стаття посвящена проблеме подготовки студентов к воспитанию у старших дошкольников уважительного отношения к отцу. Представлена методика работы по данной проблеме, которая предусматривала организацию консультационного центра "Отцовская педагогика" и реализована через различные формы взаимодействия экспериментатора со студенческим коллективом: лекции, семинары-практикумы, тренинги, методические консультации и тому подобное.

Ключевые слова: отцовство, уважительное отношение, студенты, дошкольники.

Annotation The article is dedicated to the problem of students training to upbringing of respectful attitude to the father in elder preschool children. The methods of work on the mentioned problem which expected to organize Consulting Center “Parental Pedagogy” and realized through different forms of cooperation between the experimenter and the student group such as lectures, seminar and practical work, trainings, methodical consultations were presented.

Keywords: paternity, respectful attitude, students, preschool children.

Вступ. На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальною постає потреба виховувати дітей на таких духовних цінностях, що сприяють формуванню людини, яка буде жити за законами добра, справедливості, чесності, гуманізму, поваги до Батьківщини, родини. Сучасна система дошкільної освіти потребує оновлення змісту освітніх методик, орієнтованих на виховання в дітей шанобливого ставлення до батьків як складника їхнього морального розвитку.

Відтак трансформації гендерних стереотипів українців повинні супроводжуватися змінами у внутрішньо сімейних взаєминах подружжя, заснованих на партнерській взаємодії чоловіка і жінки. Виходячи з таких міркувань, передумовою теплих, дружніх та гармонійних стосунків батька і дитини повинні бути демократичні і рівноправні батьківсько-дитячі відносини на тлі спільних інтересів, мети і засобів її досягнення усіх членів родини, співробітництва, взаєморозуміння і взаємодопомоги [3].

Різноманітні аспекти проблеми виховання дитини в родині висвітлено в дослідженнях сучасних учених (Л. Верб, А. Гончаренко, Т. Гурко, О. Докукіна, К. Журба, З. Зайцева, О. Киричук, О. Кисельова, О. Косарева, Т. Кочубей, Т. Кравченко, Р. Лемехова, Д. Луцик, М. Машовець, Т. Поніманська, О. Проскура, І. Рогальська-Яблонська, О. Хромова та ін.). Визначено науково-теоретичне підґрунтя взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дитини (Т. Алексеєнко, Т. Жаровцева, В. Іова, А. Марушкевич, В. Постовий та ін.), методику взаємодії суспільного і родинного виховання

(Л. Врочинська, А. Залізник, А. Капська, О. Сердюкта ін.), формування сімейних взаємин і педагогічної культури батьків (І. Деснова, О. Зверева, О. Калюжна, Л. Києнко-Романюк, І. Савченко, І. Сіданіч, І. Трубавіна, Т. Ушеніна та ін.). Доведено, що на ефективність виховання дитини в родині суттєво впливають її взаємини з матір'ю (О. Бутенко, О. Петренко, Л. Пovalій, О. Тимофєєва та ін.).

Формулювання мети статті та завдань. Водночас ми знаходимо невелику кількість наукових розвідок, які стосуються проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти до виховання шанобливого ставлення до батька.

Тому **метою статті** стало обґрунтування методики підготовки майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька у дошкільників.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасний соціум характеризується кризовим становищем сучасної сім'ї та зниження її виховного потенціалу. Про це свідчать такі негативні тенденції в суспільстві: збільшення числа розлучень, зростання кількості неповних сімей, дисгармонія стосунків в родині, послаблення психолого-педагогічної складової в освіті батьків [3].

На жаль, більшість дітей розбещені фінансовою підтримкою батьків, у них недостатньо розвинене почуття поваги до дорослих, вони прагнуть до прагматичних цінностей, в них формується домінуючий тип особистості.

Вбачаємо пряму залежність ефективності процесу виховання дошкільників від якості підготовки нової генерації педагогічних кадрів дошкільної ланки, де основною постаттю є вихователь дошкільного навчального закладу – одна з тих відповідальних професій, від якої залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їхніх моральних переконань, зокрема, виховання шанобливого ставлення до батька [2].

Звернення до наукових доробків науковця О. Бутенко [2] дає підстави стверджувати, що «повага, пошана до людини розглядається як один із найважливіших показників моральності, що передбачає такі відносини між людьми, за яких у відповідних діях, мотивах, а також в соціальних умовах

життя суспільства визначається гідність і самоцінність будь-якої особистості» [2].

Основу шанобливого ставлення до батька становить позитивне сприйняття дитиною емоційного, фізичного, психологічного образу батька, його статусу в родині і родинних відносинах. Це ставлення засноване на моральних знаннях і досвіді дитини та відображається в моральних учинках, безумовній повазі, турботі, гуманності, доброзичливості, довірі і допомозі [1].

Результатом такого виховання є вихованість шанобливого ставлення до батька, що виявляється у відчутті і прояві дитиною поваги, пошани до батька, піклуванні, ніжності та турботі про нього [2].

Перш ніж розпочати роботу зі студентами з означеного напрямку, з метою з'ясування реального стану готовності педагогів до виховання шанобливого ставлення до батька у дошкільників, було проведено попередню роботу з вихователями дошкільних навчальних закладів.

Зупинимось на окремих її моментах.

Отже, на пошуковому етапі для конкретизації орієнтирів подальшого педагогічного дослідження, ми вважали за необхідне насамперед з'ясувати педагогічні чинники, що впливають на процес виховання шанобливого ставлення до батька в умовах дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Передовсім для отримання висхідних даних було проведено анкетування з педагогами. Вивчення відповідей на запитання, що пов'язані з розумінням педагогами поняття «шанобливе ставлення до батька», показав, що 75% педагогів правильно розуміють його сутність.

Проте результати анкетування та опитування свідчать про невикористаний виховний потенціал для формування цієї моральної якості у дошкільників, про що свідчать наступні факти.

Зокрема, при вивченні найбільш популярних методів виховання шанобливого ставлення до батька, з'ясовано, що педагоги недостатньо використовують такі методи: створення виховуючих ситуацій (7%), моделювання ситуацій (5%), інтерактивні методи (5%), створення ситуацій

моральних переживань (6%), переконування (8%), оцінка і аналіз учинків (8%). А основне завдання вихователів – залучити дошкільнят до духовних переживань, вміти зробити прагнення дитячих душ щирими, глибокими, різносторонніми, наповненими почуттям поваги до батьків.

Ці навички формуються у дитини повільно, поступово, і їх виховання в значній мірі залежить від наполегливості та майстерності педагогів, що здійснюють виховний вплив на дошкільників, використовуючи різні методи.

Цікава тенденція виявилась при аналізі відповіді на запитання анкети: “У чому, на Ваш погляд, причина недостатньої сформованості шанобливого ставлення до батька у дошкільників?” 50% педагогів вказали на “недоглянутість або розбещеність дітей батьками», “недостатню роботу дошкільних навчальних закладів” (10%), “умови соціуму” – (22%). Лише десята частина педагогів визнала необхідною умовою ефективного виховання шанобливого ставлення до батька конструктивну взаємодію дошкільних навчальних закладів і сім’ї.

Для подальшого з’ясування уявлень вихователів з означеної проблеми проведено аналіз планів роботи, бесіди з вихователями, спостереження за різними формами роботи педагогів.

Аналіз планів роботи підтвердив результати анкетування. У планах роботи найчастіше вказувалися такі форми роботи, які спрямовувалися на передачу знань про традиції та сімейні цінності в родині. Зокрема, найчастіше планувалися заняття: “Моя мама найкраща”, “Наші сімейні свята”, “Домашні улюбленці”, “На гостину до бабусі”.

Встановлено, що дошкільний навчальний заклад традиційно зорієнтований на пізнавальний розвиток дітей і основний обсяг знань про зміст і значення моральних норм діти отримують на заняттях під час читання та обговорення творів художньої літератури (В. Сухомлинський «Сьома дочка», тощо), в ході бесід на морально-етичні теми («Про добро та милосердя», «Мій тато найкращий», «Професія мого тата» тощо), сюжетно-рольових ігор

(«Сім'я», «Діти-батьки» тощо), дидактичних ігор і вправ («Добре-погано» тощо).

З метою виховання шанобливого ставлення до батька організуються та проводяться спільно з батьками свята (День захисника Вітчизни, День Батька, тощо). Слід зазначити, що для виховання у дітей культури поведінки та певних моральних якостей, педагогами щоденно планується індивідуальна робота, однак цей вид роботи недостатньо використовується для виховання в дітей поваги до батька.

У результаті аналізу планів роботи, проведених бесід та спостереження за педагогічною діяльністю вихователів ми дійшли висновку, що робота з виховання шанобливого ставлення до батька проводилася фрагментарно, непослідовно та спрямована на передачу знань про професію батьків, сімейні традиції. Діяльність у цьому напрямку активізувалася при проведенні «Тижнів родини», сімейних свят і має несистематичний характер.

Недостатньо уваги приділяється індивідуальним формам роботи, що дають змогу диференційовано підходити до особливостей сімейних стосунків в родині вихованця. Не забезпечується інтеграція впливів вихователів і батьків на означений процес, про що свідчить незначна кількість спланованих спільних заходів (диспутів, консультацій на батьківських зборах, індивідуальних бесід) з батьками.

Узагальнений аналіз програм, методичних посібників та наявного дидактичного матеріалу в дошкільних навчальних закладах, проведені спостереження й бесіди з вихователями, дають підстави стверджувати, що проблема виховання шанобливого ставлення до батька середовищі є найменш розробленою для застосування у практиці роботи дошкільних закладів

Експериментальну роботу з підготовки студентів до виховання у дітей шанобливого ставлення до батька було розпочато із консультативно-просвітницької роботи і реалізовано через організацію консультаційного центру «Батьківська педагогіка», мета якого полягала в усвідомленні студентами

сутності поняття «шанобливе ставлення до батька»; їхній підготовці до роботи за експериментальною методикою з означеної проблеми.

За своєю структурою будь-яке ставлення складається з трьох складників: світоглядно-пізнавального, емоційно-вольового та дієвого (Г. Люблінська).

При цьому світоглядно-пізнавальний складник представлений такими якостями особистості, як пізнавальна активність, різноманітні пізнавальні інтереси, широта світогляду.

Емоційно-вольовий – проявом моральних відчуттів людини, що простежуються в органічному злитті з вольовим зусиллям особистості, її свідомій дисципліні.

У дієвому складнику ставлення виокремлено такі якості особистості, як самостійність і творча активність.

Отже, категорія ставлення є ключовою в формуванні і розвитку особистості, оскільки розкриває становлення смислового зв'язку, єдності людини і світу, самого змісту цієї єдності [2]. .

Тому експериментальне роботу зі студентами ми здійснювали поетапно відповідно до цих складників.

Перший (пізнавальний) етап діяльності консультаційного центру був спрямований на узагальнення та систематизацію знань у студентів щодо виховання у дітей шанобливого ставлення до батька. Було проведено лекції-бесіди, лекції з елементами дискусії, метод рольової гри, педагогічні ситуації, індивідуальні бесіди.

Найбільш вдалимими, на нашу думку, стали такі теми заходів: «Батько в родині голова». «Із витоків народної педагогіки», рольові ігри: «Перше побачення», «Первісток в родині. Як його виховувати?», «Стилі спілкування з дитиною», « Щасливі батьки – щаслива дитина».

На другому (емоційно-вольовому) етапі використовувались такі види діяльності: тренінги з розвитку цілепокладання, креативності, спілкування і т. ін.; ділові ігри; дискусії; аналіз конкретних ситуацій; розробка проєктів «Виховання у дітей шанобливого ставлення до батька», «Повага до батька та

ігрова діяльність дошкільників», «Ціннісні орієнтації в сімейному вихованні», «Повага до батька: методичний аспект» та ін.; розробки діагностувальних методик щодо визначення рівня сформованості поваги до батька у старших дошкільників, проведення презентацій своїх проектів.

Практичні заняття було спрямовано на формування в студентів здатності адаптуватися, пристосовуватися до педагогічних ситуацій, діяти відповідно до норми посадових обов'язків.

Третій - діяльнісно-творчий етап формувального експерименту, який здійснювався під час проходження педагогічної практики, де студенти мали можливість здобути знання та вміння використовувати в умовах реальної роботи в дошкільних навчальних закладах.

Саме на практиці студенти визначали важливість своєї сфери діяльності, з'ясували ступінь співвідношення своїх знань з практикою, а також важливість виховання у дітей шанобливого ставлення до батька у дітей.

З огляду на визначений зміст професійної підготовки студентів було доповнено завдання програми педагогічної практики. Майбутнім вихователям було рекомендовано такі методи виховання у дітей шанобливого ставлення до батька у дошкільнят: спостереження за взаємодією дітей; використання нових форм роботи з дітьми; підготовка матеріалів для бесіди з дітьми та батьками; участь у методичних семінарах вихователів (підготовка доповідей з досліджуваного конструкту, надання матеріалу); проведення консультацій для вихователів та батьків.

Практичний досвід, який отримали студенти під час проходження практики, дозволив їм оцінити свій рівень теоретичних знань, побачити реальні проблеми щодо виховання у дітей шанобливого ставлення до батька.

Висновки. Прикінцеві діагностичні зрізи дають змогу стверджувати про ефективність впровадження в навчально-виховний процес методики підготовки студентів до виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до батька. Підтвердженням цього є зафіксована динаміка підвищення рівнів

готовності майбутніх фахівців дошкільного профілю до вихованості у дітей шанобливого ставлення до батька, а також позитивні відгуки студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід : Теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бутенко О. Г. Виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до матері : понятійно-категоріальний апарат / О. Г. Бутенко // автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, Одеса – 2011 – 24 с.
3. Хомишак О. Особливості батьківського виховання дитини в сім'ї / О. Хомишак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) ті інші]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Випуск 37 – С. 225-231

References:

1. Bekh I. D. Vykhovannya osobystosti : u 2 kn. Kn. 2: Osobystisno oriyentovanyu pidkhid : Teoretyko-tekhnologichni zasady / I. D. Bekh. – K. : Lybid', 2003. – 344 s.
2. Butenko O. H. Vykhovannya u starshykh doshkil'nykiv shanoblyvoho stavlennya do materi : ponyatiyno-katehorial'nyy aparat / O. H. Butenko // avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata pedahohichnykh nauk, Odesa – 2011 – 24 s.
3. Khomyshak O. Osoblyvosti bat'kivs'koho vykhovannya dytyny v sim yi / O. Khomyshak // Psykholoho-pedahohichni problemy sil's'koyi shkoly : zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni

Pavla Tychyny / [red. kol. : Pobirchenko N.S. (hol. red.) ti inshi]. – Uman' : PP Zhovtyy, 2011. – Vypusk 37 –S. 225-231